

СИСТЕМА ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ СХІДНИХ МИСЛИТЕЛІВ

Із позицій порівняльного аналізу освітні системи Сходу та Заходу розглянула К. Сатибалдинова. Вона пише: «Найважливішою ознакою способу буття для людини Заходу є активне, діяльнісно-перетворювальне відношення до світу, а для людини Сходу – не менш активне, але неперетворювальне відношення (дао, недіяння)... У суспільствах західного типу історично посилюється тенденція зниження соціального статусу педагога, а поєднання в одному індивідуі вихователя й викладача – радше виняток, аніж правило. Статус педагога редукується до соціальної ролі викладача певної дисципліни. Специфіку східного і західного способів світовідношення виявляє передусім досвід трансляції культури. На Сході виховання й освіта не відокремлені, причому освіта підпорядкована вихованню, вміщена в нього суттєвим елементом. Тут не існує феномена знання як такого (за К. Поппером, «знання в об'єктивному сенсі»). Гносис і праксис – невіддільні аспекти східного способу буття людини в світі, його найвагоміші атрибути. Людина тут вчиться *бути*, а не тільки знати. Це найгармонійніше реалізується за безпосередньої трансляції знання від Учителя до учня. Звідси – і той незвичний для Заходу статус Учителя (гуру, муалліма) на Сході або мудрого старця в середньоазійських та кавказьких регіонах. Звичайно, і на Заході знання кодифікується й викладається у вигляді текстів, але власне тексти вторинні, вони допомагають засвоєнню та відтворенню способу життя Учителя. На Заході, після занепаду суспільств архаїчного типу, простежується відокремлення виховання від освіти, демонструючи одну із тенденцій глобального розділення праксиса і гносиса. У Нові часи, коли відрив сягає апогею, відбувається інституалізація сфер як виховання, так і освіти, наслідком чого є формування односторонньої людини, пристосованої для функціонування в системі певного Соціуму (у тому числі тоталітарного)»...

«Особливістю суб'єкт-суб'єктного відношення західного типу загалом й інституціонального європейського зокрема є сталість та оперативність трансляції виникаючих навичок.; суб'єкт-суб'єктне відношення дає змогу не тільки (й не стільки) передати від суб'єкта (педагога) до суб'єкта (учня) «мудрість» або «ціннісне знання», а й перетворити їх під час передавання на сталий канал руху від абстрактного до конкретного, коли виявляються ознаки програми конкретної дії, спрямованої на реалізацію доступних прагматичних цілей. Відтак інституціоналізацію суб'єкт-суб'єктного відношення, його перетворення на ключовий елемент передавання культурного досвіду можна пояснити появою в європейському осередку культури соціально значущих «ситуацій нестандартного типу», які з певних причин не піддаються повній типізації і, відповідно, не мають повної програми вирішення». Дослідниця вбачає «основні претензії щодо західної та європейської (в тому числі російської) систем освіти в значній надмірності й неефективності процесу навчання, «наповнюваності» підростаючих поколінь знаннями, переважна частина яких ніколи не знадобиться в їхньому житті. Нічим не виправданий і акцент переважно на пізнавальні здатності людини. Причому знання не трансформується в практичні навички, що утруднює використання навичкоутворювальні потенції людської свідомості, спроможної переводити освоєне в підкірку автоматизмів і звільняти пам'ять для нових знань... У культурі західного типу людині з дитинства прищеплюють думку, що вона – свободна особистість і може стати, ким захоче. Входячи у спеціалізовану діяльність, така людина часто стає розчарованим носієм нездійсненого, неспроможною визначити орієнтири власного життя, осмислити його цілі, борсаючись у пошуку спеціальності, щось освоюючи, не досягаючи майстерності й глибини. Такі метання властиві для російської

дійсності, а почасти й узаконюються прикметою ринкових відносин». К. Сатибалдинова справедливо наголосила, що освіта створює універсальний конкурентний вихідний матеріал – «людський». Вона поділяє висновки американських дослідників Дж. Грейсона (молодшого) і К. О'Дейла, згідно з якими «Америка в ХХІ ст. має змінити підходи до освіти або неминуче поступитися Японії місцем лідера світової економіки». США надають достойну освіту еліті, але не забезпечують високої середньої освіти (безумовно, проблеми елітарної освіти та забезпечення середньої ланки стосуються й України. – С. Ч.). В Японії збереглося «традиційно східне відношення до Учителя». Представники цієї професії законодавчо належать до 25 % найвище оплачуваних. Ще в середині 80-х років ХХ ст. заробітна плата японського учителя в 2,4 раза перевищувала середній рівень (у США такий показник становив 1,7) і в перший рік роботи є більшою, ніж у початківця інженера, бізнесмена, фармацевта... Пріоритетними для японців постають «цінності колективістської свідомості», підготовка до суто «японського стилю життя» (процес виховання), який здійснюється паралельно з процесом пізнання, національні особливості (швидка адаптація до змінних умов, консолідація суспільства). На відміну від американців, котрі наголошують на «правах», японці надають перевагу поняттю «обов'язок» (юристів тут на душу населення в десятки разів менше, ніж у США). Для американців конкуренція і кооперація несумісні («або – або»). Японці поєднують конкуренцію й співпрацю («і – і»), цінують компроміс, гармонію (ідеї конфуціанства), поняття «Я» визначається через відносини у групі, а система освіти лише посилює цю установку».

Список використаних джерел

1. Арістотель. Нікомахова етика / Арістотель ; пер. з давньогр. В. Ставнюк. К. : Аквілон-Плюс, 2002. 480 с
2. Мельничук О.Ф. Право людини на освіту : [монографія] / О.Ф.Мельничук. Вінниця : ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2013. 440 с
3. Платон. Держава / Платон ; пер. з давньогр. Д. Коваль. К. : Основи, 2000. 355 с.

Тетяна ЛЮБИМОВСЬКА

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ» В СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

Процеси модернізації, що охоплюють всі сфери сучасного суспільства, актуалізують вимоги до ефективної взаємодії особистості із соціальним середовищем. Зміни, що виникають при взаємодії людини із зовнішнім світом, неминуче призводять до стану нестійкості та активізують адаптаційні механізми. Для українських дітей адаптація до умов соціального середовища ускладнюється військовою агресією, нестабільною соціально-політичною ситуацією, глобальною цифровізацією. На виклики часу в психолого-педагогічній науці все більше уваги приділяється концепції компетентності, основна мета якої полягає у формуванні особистості, здатної в змінних умовах сучасного життя діяти адекватно, брати на себе відповідальність за результати власної діяльності, критично мислити, застосовувати за призначенням отримані знання та досвід, орієнтуватися на соціально-моральні цінності, налагоджувати ефективну соціальну взаємодію.

Феноменом, що перебуває у центрі сучасних педагогічних пошуків, є соціально-психологічна компетентність особистості. Інтерес до її вивчення зумовлений значимістю